

Barnarps kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
omläggning av spåntak

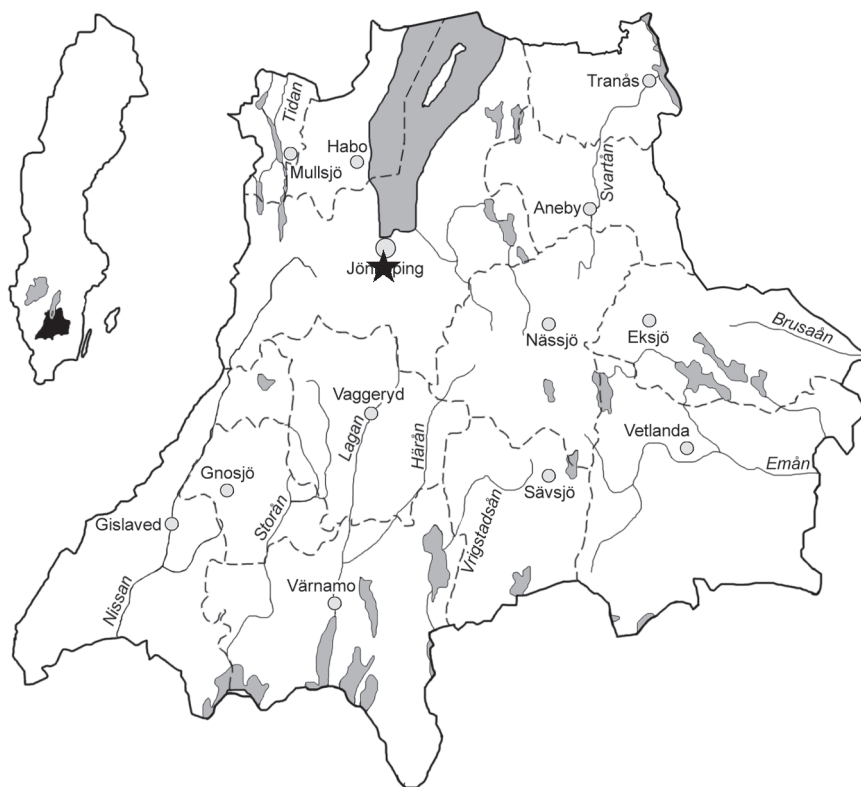
*Barnarps socken i Jönköpings kommun,
Jönköpings län, Växjö stift*

Barnarps kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med
omläggning av spåntak

*Barnarps socken i Jönköping kommun
Jönköpings län, Växjö stift*

Rapport och foto: Britt-Marie Börjesgård
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833.

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2016

Innehåll

Inledning	5
Syfte	5
Historik	5
Före åtgärd	6
Omfattning och vidtagna åtgärder	6
Omläggning av spåntak	6
Förgyllning av sol på spira	8
Sammanfattning	8
Utvärdering	8
Antikvariska iakttagelser	9
Referenser	9
Arkiv	9
Tryckta källor	9
Tekniska och administrativa uppgifter	10
Bilagor	10
Bilaga 1 Fotografier	10

Utdrag ur digitala fastighetskartans blad S63E 9fN.

Inledning

Länsstyrelsen gav i april 2007 tillstånd till omtäckning av spåntaket samt omförgyllning av spiran på Barnarps kyrka, dnr 433-11358-2006.

Som villkor i beslutet gällde bland annat att mönsterläggning på sakristians tak skulle återskapas och att rännalarna skulle utföras i solfjädertäckning. Ett villkor i beslutet var vidare att arbetena skulle ske i samråd med antikvarisk medverkande och dokumenteras. Länsstyrelsen utsåg Jönköpings läns museum till antikvarisk kontrollant, antikvarie Britt-Marie Börjesgård har följt arbetena och sammanställt rapporten. Arbetena utfördes under hösten 2007.

Syfte

Syftet med åtgärderna var att ställa taket i gott stånd.

Historik

Barnarps kyrka är medeltida, kyrkan är utvidgad med två korsarmar på 1670-talet.

Taket på kyrkan är sedan 1935 täckt med sågat ekspån. Dessförinnan var det täckt av cementtegel. Under 1800-talet var taket av lertegel, i en kyrkobeskrivning från 1829 anges att ”kyrkan är täckt med tegel och blev invändigt till innanrede och tak pärlfärgad år 1826.”

Spåntäckningen tillkom 1935 vid den då av arkitekt Paul Boberg ledda renoveringen, som ett led i att ge kyrkan en mera ålderdomlig prägel. Detta avspeglade sig i också kyrkans interiör med en återgång till slutna bänkkvarter och framtagnings av äldre måleri. På sakristian låg rester av ett äldre spåntak vars mönsterläggning då rekonstruerades.

Barnarps kyrka från norr december 2006.

Det gamla taket med urfallna spån.

Detalj av mönsterläggning på sakristians tak. Man kan också se rester efter tidigare behandling med stenkols-tjära eller asfalt.

Före åtgärd

Spåntaket hade uppvisat skador, med spånurfall framför allt på de södra takfallen, vidare fanns problem med läckage i ränndalarna. Vinkelrännorna var utformade med synlig plåt, som vid tegeltäckning. En försvårande problematik var att spåntaket i något skede hade strukits med stenkolstjära, vilket gjorde spånens kondition delvis svårbestämd. Med detta som bakgrund tillstyrkte länsmuseet i sitt remissvar till länsstyrelsen en generell omläggning av spåntaket.

Omfattning och vidtagna åtgärder

Omläggning av spåntak

De olika takfallen lades om succesivt, med början i vinkeln åt nordost. De gamla takspånen revs av. Takbotten rensades från spik och besiktigades. Takbotten var generellt i gott skick och bestod till stor del av spårade brädor som från ett tidigare brädtak. Rötskador fanns framförallt i anslutning till den sydvästra ränn dalen där skadorna även berörde konstruktionen, remstycke och takbjälkar.

Det tidigare spåntaket rivs av. Takbotten består av äldre breda brädor med urspårning.

Den nya takbeläggningen lades på traditionellt sätt med spjälkad tjärddoppad furuspån i tredubbel täckning. Vid takfot och mot mur lades näver mellan underbeslagspån och takbottenbrädor. Vinkelrännorna lades i solfjädertäckning med underbeslag av blyplåt i varje varv. I mötet mot mur, vapenhus – långhus och långhus – sakristia gjordes en extra uppbyggnad av brädor för bättre vattenavrinning.

Pågående läggning.

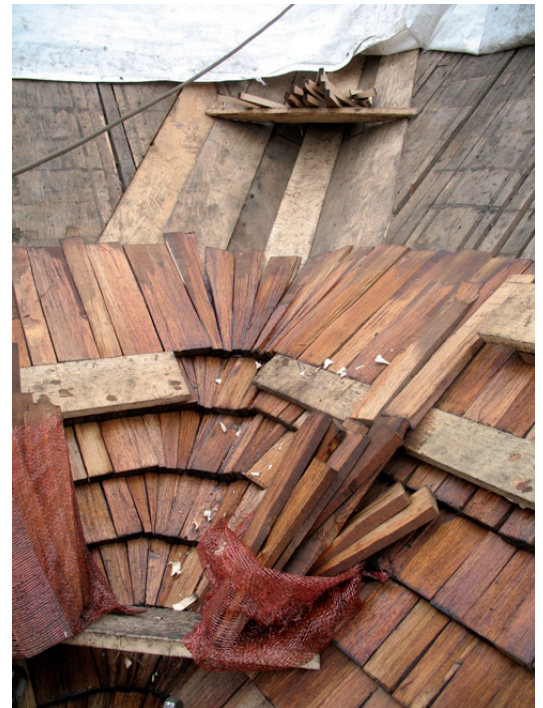

Till vänster: Detalj av uppbyggnad mot mur.

Anslutning mot mur avslutades med en överliggande bräda och blyplåt. Även under nockbrädan lades blyplåt. Vattbrädor, vindskivor och nockbrädor tjärströks på samma sätt som spånen.

Mönsterläggningen på sakristians tak utfördes lika befintligt, med spetsigt spån i takfoten och rundade spån i andra raden samt med en dekorativ romb på takytan.

Spånen spikades med rund huggen syrafast rostfri spik. Spånen levererades av takentreprenören som klöv sin egen spån. Spånen kontrollerades och godkändes inför läggning av projektledare och antikvarie. Tjärningen utfördes med ljus äkta stubbtjära från Hak-

Detalj solfjäderläggning.

Omläggning av spirans spåntäckning.

karien i Saari-Järvi. Även spiran i korsmitten täcktes om.

Arbetena utfördes av Nykarleby Bygg och Spåntak, Tom Nylund, Nykarleby.

Förgyllning av sol på spira

I samband med omlägningsarbetena omförgylldes plåten i spirans topp utformad som en sol. Den gamla förgyllningen slipades ner. Ytan grundades med blymönja och målades med klarerad linoljefärg och fernissades sedan med guldgrund. När guldgrunden var lagom torr lades bladguld på, 23,5 karat, och polerades med bomull. Förgyllningen utfördes av Bröderna Bergströms Byggnads AB, genom Jan Håkansson.

Sammanfattning

De aktuella arbetena har innefattat:

- omläggning av spåntak och spira med klivet furuspån
- förgyllning av sol på spira.

Utvärdering

Den tekniska slutbesiktningen genomfördes den 13/12 2007 med representanter för beställare och entreprenör. Då länsmuseum inte hade tillfälle att delta då, genomfördes den antikvariska slutbesiktningen vid annan tidpunkt. Länsmuseum granskade de genomförda arbetena den 11 januari 2008 då arbetena besiktigades från mark och den 13 februari då besiktning av vind genomfördes. Under arbetens gång har löpande besiktning gjorts från ställning. Takarbetena har utförts av Nykarleby Bygg och Spåntak, Tom Nylund, Nykarleby. Förgyllning av sol på takspira har utförts av Jan Håkansson, Bröderna Bergströms Byggnads AB.

Den antikvariska kontrollen har genomförts av Jönköpings länsmuseum med antikvarie Britt-Marie Börjesgård som kontrollant. Länsmuseum har löpande följt de utförda arbetena. Besiktningarna har oftast skett i samband med byggmöte avseende de invändiga arbetena.

Länsmuseets generella synpunkt var att arbetena var mycket väl utförda och i enlighet med länsstyrelsens beslut samt de av länsmuseum preciserade anvisningarna.

På en punkt fanns dock en avvikelse. Länsmuseum skrev i sitt yttrande daterat 070227 att eventuella lagningar på takstolar ska utföras med traditionell timmerlagningsteknik, lagas halvt i halvt. Denna punkt har inte följts. I det sydvästra vecket mellan långhuset och korsarmen fanns en relativt omfattande skada. Remstycket var delvis avruttnat likaså takstolen i dess upplagsyta mot remstycket. Länsmuseum kallades inte särskilt när taket i detta parti åtgärdades utan lagningen var utförd vid följande besiktningstillfälle. Lagningen är tekniskt väl utförd med en förstärkning av takstolen

med påspikade plankor och avväxling mot friskt virke i remstycket. Länsmuseet ansåg att avvikelsen inte var så allvarlig att arbetena på denna punkt inte kunde godkännas.

De utförda arbetena har i övrigt genomförts på ett ur antikvarisk synvinkel mycket tillfredsställande sätt, varför de godkändes.

Antikvariska iakttagelser

Vid besiktning på vinden av inför arbetena noterades att bjälkarna i rännalarna bestod av skålade bjälkar. Takbotten består av okantade brädor lagda omlott i fullbredd upp till 320 mm bredd. Brädorna är ram- eller kransågade.

Under spånen var flertalet brädor spårade för vattenavrinning. Frågan är om brädorna är konstruerade med vattenavrinning för att utgöra undertak eller om de utgör delar av ett tidigare brädtak. Om de har varit ett tidigare brädtak, är det av relativt hög ålder. I de skriftliga källorna uppges kyrkan ha varit täckt av tegel redan under tidigt 1800-tal.

Takbotten utgjordes av breda brädor med spår för avrinning.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum. Topografiska arkivet.

Tryckta källor

Gullbrandsson, Robin. 2008. *Kulturbistorisk karakterisering och bedömning Barnarps kyrka*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2007:138.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens tillstånd: 433-11358-2006
 Jönköpings läns museums dnr: 287/06
 Beställare: ..... Barnarp-Ödestugu kyrkliga
 samfällighet
 Fastighetsägare: ..... Barnarps församling
 Projektledare: ..... F:a Sivert Holmberg
 Takentreprenör: ..... Nykarlby Bygg och Spåntak,
 gnm Tom Nylund
 Förgyllning: ..... Bröderna Bergströms Byggnads
 AB, gnm Jan Håkansson
 Antikvarisk kontrollant: ..... Britt-Marie Börjesgård
 Rapportansvarig: ..... Britt-Marie Börjesgård
 Foto: ..... Britt-Marie Börjesgård
 Slutbesiktning: ..... 11 januari 2008
 Län: ..... Jönköpings län
 Kommun: ..... Jönköpings kommun
 Socken: ..... Barnarps socken
 Fastighetsbeteckning: ..... Barnarp 6:1
 Belägenhet: ..... Digitala fastighetskartans blad
 63E 9fN

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Bilaga 1

Fotografier tagna under arbetets gång samt vid antikvarisk slutbesiktning den 11 januari 2008.

Pågående läggning av sakristians tak, näver lades över nacken i det valmade takfallet.

Pågående arbete, nävern kan anas under underlagsspånen.
Vidare sattes nya beslag till hängrännan.

Detalj av vattbräda på vapenhuset.

Vapenhuset från söder.

Detalj av anslutning vapenhusets tak mot västra muren.

Sydöstra takfallet.

Sakristian från söder.

Detalj av anslutning sakristians tak mot korväggen.

Sakristian från öster.

Nordöstra takfallet.

Nordvästra takfallet.

Kyrkan och vapenhuset från nordväst.

Utförda lagningar på vind.

Under hösten 2007 lades spåntaket om på Barnarps kyrka. Taket av sågad
ekspån ersattes med ett tak av kluven furuspån.

